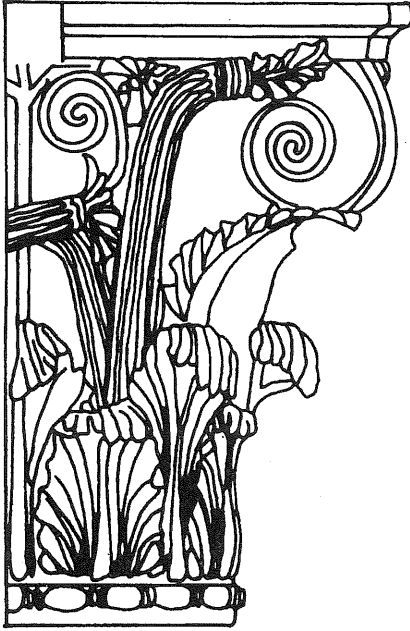

ISSN 1301-7667

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ YAYINLARI

OLBA

II

(ÖZEL SAYI)
II.CİLT

I. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu
Bildirileri

MERSİN 1999

MERSİN ÜNİVERSİTESİ

KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ YAYINLARI - II

Editör

**Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN**

Correspondance addresses for sending articles to following volumes of Olba:

OLBA'nın bundan sonraki sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:

**Mersin Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü MERSİN/TÜRKİYE**

e-mail: Kilikia@usa.net

Tel: 0.90 324 361 00 01 (10 hat) / 162

Fax: 0.90 324 361 00 46

**ISSN 1301-7667
MERSİN 1999**

İÇİNDEKİLER

Selim KAPUR	A Review of the Late Quaternary History of Anatolia 253
M. Kemal SERTOK	Kuzey-Batı Dağlık Kilikya'da Yapılan Eski Madencilikle İlgili Bir Araştırma 273
Norbert KARG	Tarsus and Anatolian Chronology in Retrospect 283
Marie Henriette GATES	Kinet Höyük in Eastern Cilicia: A Case Study for Acculturation in Ancient Barbars 303
Thomas MARKSTEINER	Überlegungen bezüglich einer strukturellen Verwandtschaft Achämenidenzeitlicher Gipfelbefestigungen des Südwestlichen Kleinasien 313
Charles GATES	Kinet Höyük 1992-1997: The Achaemenid Persian and Hellenistic Periods 323
Zeynep KUBAN	Bir Nekropolün Siyasi ve Kültürel Boyutu Limyra Örneği 333
Turgut SANER	Karaman-Başdağ'da Hellenistik (?) Yapı Grubu 345
Detlev WANNAGAT	Zur Säulenordnung des Zeustempels von Olba-Diokaisareia 355
Levent ZOROĞLU	Kilikya Berenikesi'nin Yeri 369
Tamer KORKUT	Die Pamphylisch-Kilikischen Kalkstein-Girlandenostotheken 381
Bilal SÖĞÜT	Lamos'da Bulunan Bir Tapınak 309
Marcello SPANU	Some Considerations on the Theatre of Elaiussa 411

II

Melih ARSLAN	Roma Dönemi Kilikya Şehir Sikkelerinde Mithras Kültü 425
Emanuela BORGIA	Research on Onomastics in the Areas of Korykos and Elaiussa Sebaste 447
Richard BAYLISS	A Place of Permanence in the Cemetery at Flavias 483
Ayşe AYDIN	Die Kirche II in Emirzeli 499
Candan ÜLKÜ	Çukurova Bölgesi'nde (Kilikia) Devşirme Malzeme Kullanımı Üzerine Bir Araştırma 514

KARAMAN-BAŞDAĞ'DA HELENİSTİK (?) YAPI GRUBU (Lev. 109-113)

*Turgut SANER

Başdağ yapıları, Karaman il merkezinin kuzeybatısında, 2800 m yüksekliğindeki Karadağ volkanik kütesinin parçası olan Başdağ'ın üzerinde bulunmaktadır (Fig. 1). Binbirkilise olarak anılan ve görünür kalıntılarının çoğu Ortaçağ'a tarihlenen Karadağ yükseltisi ile sınırlı alanda 1995'ten bu yana İTÜ Mimarlık Fakültesi'nden Prof. Dr. Metin Ahunbay'ın yürütücülüğünde bir yüzey araştırması sürmektedir¹. Mimari tespit çalışmaları Değle köyünde yoğunlaşmıştır. Başdağ yapıları bu araştırma çerçevesinde ziyaret edilmiş, duvar tekniğine ilişkin ayrıntıların saptanmasını hedefleyen çalışma için ayrıca incelenmiştir². Bölge halkının arıcılıkla uğraştığı yaylaya bozuk zeminli toprak bir yoldan ulaşılmakta, buradan kalıntılara yürüyerek çıkış ise yaklaşık yarım saati almaktadır. Olasılıkla antik yolun da güzergahı olan bugünkü patika, 1998'in Mayıs'ında Karaman'a bağlı Kılbasan Belediyesi tarafından yol açma aracıyla genişletilip derinleştirilerek ortadan kaldırılmıştır³.

Saptanabilen yapılardan ikisi Başdağ'ın yaklaşık 2000 m'lik doruklarını işgal etmektedir. Bu tepeleri bağlayan sırttaki düzlüğe de bir grup yapı yerleşmiştir. Dördüncü bir kalıntı, volkanın kraterindeki dairesel su yapısıdır. Burada, üzerinde tarihlendirme önerileri mevcut Başdağ yapı grubunun bazı inşaat ayrıntılarına değinilecek, bu yönüyle komşu ve uzak tarihi bölgelerle ilişkisi üzerinde durulacak ve özellikle antik Bergama (Pergamon) ile yakın çevresinin inşaatlarıyla olan benzerliğe dikkat çekilecektir.

Binbirkilise yöresini konu alan geniş kapsamlı ünlü yayınlarında Ramsay ve Bell, Başdağ'daki yapılar için Iustinian dönemini önerir⁴. Yakın tarihli kısa monografide K. Belke, bölgenin siyasal ve askeri tarihinden verilere dayanarak yapıların inşaatını "Galatya kralı" unvanını taşıyan Amyntas'a atfeder⁵; aynı

* Dr. Turgut SANER, İTÜ Mimarlık Fak., İstanbul/TÜRKİYE.

¹ Araştırmaların sonuçları için: Ahunbay 1998, s. 59-69.

² İlk gözlemleri tamamlayan bu çalışmalara 21.11.1996'da ve 17.5.1998'de Karaman Müzesi'nden arkeolog Cengiz Topal eşlik etmiştir. Katkıları için kendisine teşekkür ederim.

³ Binbirkilise 1998 araştırmaları (Eylül 1998) sırasında Başdağ yapıları tekrar incelenirken, yolun kalıntı alanını da keserek kraterdeki havuza kadar indirildiği saptanmıştır. Bu şekilde Başdağ kalıntılarının bütünlüğü zarara uğramıştır.

⁴ Ramsay-Bell 1909, s. 499 vd.

⁵ Belke-Restle 1978-1980, s. 13 vd.

tarihlerde kısa süreli bir yöneticiliği bulunan Derbeli Antipatros'un da bu yapıları yaptırma ve kullanma olasılığını açık tutar. Buna göre Amyntas, egemenliği altındaki Lykaonia ve Isauria'yı denetleyebilmek için, ve Pisidyalı ve Kilikyalı savaşı boylara karşı düzenlediği seferlerinde çıkış noktası olarak kullanabilmek üzere Palaia Isaura'yı tahkim ederek yeniden kurar; Başdağ askeri yapıları da bu proje dahilinde İÖ 1. yy'ın ikinci yarısında inşa edilir. Aynı yayında M. Restle de mimariye ve yapım tekniklerine ilişkin gözlemleriyle bu tarihleme önerisini destekler⁶.

Başdağ yapıları, Lykaonia, Isauria ve Kilikya'nın ortak sınırındaki konumu, çevreyi denetim altında tutan yerleşimi ve genel mimari özellikleriyle askeri bir işlevi öncelikle akla getirmektedir. İki büyük sarnıçın varlığı, belki askeri işlevle bağlantılı bir nüfusun uzunca bir süre buradaki yapılarda barınmasının öngörüldüğünü göstermektedir.

Kuzeydeki yapı, köşe burçlarıyla ve dikdörtgen, iri kesme taş blokların belirlediği özenli inşaatıyla antik savunma mimarisinin özelliklerini gösterir (Fig. 9). Karadağ kütesinin merkezine yakın, dışarıya güneydekine göre daha kapalı ve korunaklı olan doruğa yerleştirilmiştir. Yapıya ulaşım, tepeleri bağlayan sırttan başlayan ve yamaç boyunca doğu-batı yönünde hafifçe yükselerek devam eden bir yoldan sağlanmaktadır. Olasılıkla antik bağlantı da aynı yolu izlemiştir. Herhangi bir kapı kalıntısına rastlanmamıştır. Yamuk-dikdörtgen bir plan veren bu yapının güneydoğudan başlayarak saat yönünün tersine, altıgen, dairesel ve sekiz kenarlı köşe kuleleri (veya burçları) vardır. Bu burçlar beden duvarlarıyla bağlıdır. Güneybatıdaki burcun eksikliği, o yöne giden duvarların özensiz bir duvar işçiliği taşıması, ancak çok alçak seviyede izlendikten sonra kaybedilmesi ve yakınında kesme taş yığınlarının bulunmaması, inşaatın bitmemişliği yönünde bir izlenime neden olmaktadır. Duvarların sardığı alanın ortasında bir sarnıç, ayrıca doğu ve kuzeydeki duvarlara bitişik, bir kısmı kemerli bölme mekan kalıntıları vardır.

Yapının altıgen burcu dairesel bir taban üzerinde yükselir. Batısında içeriyle bağlantıyı sağlayan bir kapısı bulunmaktadır. Duvarları ortalama beş sıra yüksekliğinde korunmuştur (Fig. 2). Duvar kalınlığı 148 cm olarak belirlenmiştir. Bunun 50-60 cm'sini iç ve dış cidar blokları almaktadır. Aradaki 30-50 cm'lik boşluk ise harçsız moloz taşla doldurulmuştur. Dairesel kaidenin üzerindeki sıraların yüksekliği 101, 60, 70, 39 ve 72 cm. olarak belirlenmiştir. Bu düzen içinde, cidarları kapatan bir bağ sırası olduğu izlenimini veren alçak sıra bu özelliğe sahip değildir. Blokların üst yüzeylerinde, taşların uzun demir gereçlerle itilerek hassas yerleştirilmesi için açılmış küçük oyuklar görülür. Az sayıda istisna dışında kenet kullanılmamıştır. Kenet boşlukları yaklaşık 20-22 cm. uzunluğunda ve 5-7 cm. genişliğindedir. Kelebek biçimindeki büyük oyukların içinde ayrıca

⁶ Belke-Restle, a.e., s. 29 vd. Restle'nin tarihlemesi genel anlamıyla hellenistik döneme ilişkindir, ayrıntı içermez.

köşeli U biçimli metal kenedin varlığına işaret edecek küçük oyuklara ise rastlanmamıştır. Buna benzer başka durumlarda ahşap kenetlerin kullanıldığı bilinmektedir⁷. İç ve dış duvar yüzeyleri aynı işçiliği taşımaktadır. Bloklar, kenarları boyunca açılı olarak kesilmiştir. Blok kenarlarının böyle açıyla kesilerek yatayda ve düşeyde yerleştirme hatlarının elde edilmesi Batı Anadolu'daki hellenistik duvarcılıktan tanınan bir konstrüksiyon özelliğidir. Blokların yan yüzeylerinde, kalın kenar şeritlerine, yani anathyrosis'e ilişkin fazla belirgin olmayan izler vardır.

Dairesel burç oldukça iyi korunmuştur. Bloklar yaklaşık 40 cm derinliğindedir. Arada 70 cm'lik atkı blokları vardır. Örgü içinde dağınık durumda bulunan atkılar özellikle yüksek sıralarda dar-uzun cepheleriyle farkedilmektedir. Antik askeri mimariyi işleyen çalışmalarda dairesele planlı burçların, diğerlerine göre daha zahmetli ve pahalı bir uygulama olduğu vurgulanır⁸.

Dairesel burç ile sekiz kenarlı burç arasındaki beden duvarı yapının en iyi korunan bölümlerindedir. Duvar burada "testere ağzı"⁹ planı verecek şekilde üç kademeli olarak düzenlenmiştir. Duvar kalınlığı 165 cm'dir. Doğudaki köşede, her iki yönde 10'ar cm'lik köşe şeridi işlenmiştir. Alçak sıralar 46-49 cm, yüksek sıralar ise 70 cm yüksekliğindedir.

Sekiz kenarlı burç kaide seviyesinde korunmuştur. İnşa edilen sekiz kenar, düzgün bir onikigenin parçalarıdır. Bazı kaide bloklarında, hellenistik duvarcılığa sık karşılaşılan, işlevleri ise hep tartışmalı kalan yumrulardan görülür. Dış cidardaki blokların üst yüzeylerine, çapları 5-7 cm arasında değişen ikişer dairesele oyuk açılmıştır. Düşey bağlantıyı sağlayan elemanların, yani metal zıvanaların yerleştirildiği bu tür dairesele oyuklarla Batı Anadolu'nun bazı hellenistik yapılarında (özellikle sütun tamburlarında¹⁰) karşılaşılr. Duvar kalınlığı 175 cm'dir.

Sırttaki düzlükte yer alan yapı dörtgen bir plan vermektedir¹¹ (Fig. 3). Yapıya, güneyde bulunan 2.70 m genişliğindeki açıklıktan girilmektedir. Genelde dar uzun bloklarla inşa edilmiş duvarları oldukça iyi korunmuştur. Bölme duvarlarına ait kalıntılar da izlenmektedir. Duvarlar iki cidarlıdır. Dış cidar dikdörtgen, bazen yamuk bloklardan örülmüştür. Bu örgüde uzunluğu 2.80 m'ye

⁷ Örneğin Bergama'da Athena Tapınağı: Radt 1988, s. 180.

⁸ Akarca 1987, s. 141.

⁹ Bu terimin Türkçe'deki kullanımı için: Akarca, a.e., s. 133 vd.

¹⁰ Martin 1965, s. 294 vd.

¹¹ Binbirkilise 1998 yüzey araştırması kapsamında (bu çalışmanın hazırlanmasından sonra) yapı ölçülmüş ve bir plan krokisi elde edilmiştir. Plan, yak. 36.50 x 37.20 m'lik kenar ölçüleriyle kareye çok yakın bir dikdörtgendir.

varan büyük bloklar ve aralarda atkı izlenimi veren küçük bloklar dikkat çekmektedir. Ancak konstrüksiyon atkısızdır. İç cidar, bazı hallerde blok kenarlarının düz olmadığı, gevşek bir örgü sergilemektedir. Bloklar kuzey yapısında olduğu gibi kenarlarda açıyla kesilmiştir. Yüzeylerin murç ile düzlendiğine ilişkin izler yer yer seçilebilmektedir. Güneydoğu köşesinde 7 cm'lik köşe şeridi işlenmiştir. Bazı blokların üst yan köşeleri alınarak, o noktalarda ortalama kenar ölçüsü 10 cm olan düzensiz üçgen boşluklar bırakılmıştır. Komşu bloklardan birine veya ikisine işlenen bu pahlarla, tabanı yukarıda ters üçgenler ortaya çıkmıştır (Fig. 4). Sırttaki bu ana yapının doğusunda, yolun kalıntılara ulaştığı yerde bir yapı grubu daha vardır (Fig. 3'te dörtgen yapının solunda görülen bitki yoğunluğunun arasında). Planı ancak ölçülerek anlaşılacaktır.

Güneydeki doruğa yerleştirilen yapı kuzey doruktaki yapıdan farklı olarak burçsuzdur ve her yöne hakim bir konuma sahiptir. Bir yandan volkanın krateri ve çevredeki tüm tepeler görüş alanına girerken, güneyde de Karaman, yani antik Laranda dahil olmak üzere Lykaonia ovası izlenmektedir. Bu özellikler güney yapısında çevreyi gözetleme işlevinin önceliğine işaret etmektedir. Doğuda, her biri bir miktar kaydırılarak inşa edilmiş dört odanın belirlediği bir kanat ile batıdaki tek oda ve arada kalan mekan güney yapısının oluşumunu vermektedir (Fig.10). Güneyde bir kapı bulunmaktadır (Fig. 5). Kapının kuzeydeki karşılığı örülerek kapatılmıştır. Yapının duvarları iki cidarlıdır; örgü, "düzensiz dikdörtgen" olarak anılan tipe girer¹².

Kraterin tabanında yaklaşık 30 m çapında, düzgün dairesel planlı büyük bir su yapısı vardır (Fig. 6). Bu ana yapıya batıda dikdörtgen bir hazne bağlıdır. Bugün yağışlı mevsimde her iki havuz da su tutmakta, yaz ve sonbahar aylarında ise yalnız dikdörtgen haznede su kalmaktadır. Dairesel havuza her yönden taş oluklar yönlendirilmiştir. İç yan yüzeyi harçla bağlı küçük moloz taşlarla örülmüştür. Bu örgü, burçlu kuzey yapısında yer alan sarnıçtaki tekniği tekrarlamaktadır¹³. Kuzey yapısındaki sarnıç, zeminindeki taşıyıcı ayak kalıntılarının gösterdiği gibi, özgün durumunda bir örtüyle kapatılmıştır. Kraterdeki dairesel yapı ise açıktır. Burada görülen düzgün geometrik tasarım ve nitelikli inşaat, herhangi bir sarnıcın yerine getirebileceği temel su depolama işlevinin ötesinde bir özen taşımaktadır.

Başdağ yapılarındaki inşaat özellikleriyle benzerlik taşıyan örnekler, öncelikle yakın çevrede aranabilir. Başdağ'ın, üç antik bölgenin ortak sınırındaki

¹² Scanton 1941, s. 108 vd.'nda "irregular ashlar" olarak sınıflandırılan bu örgüde bloklar mutlak yatay ve dikey derzlerle sahip değildir; köşeler yine de yamuk (trapezoidal) bloklarda olduğu kadar fazla açı yapmaz. Bu terim "düzensiz dikdörtgen" olarak türkçeleştirilerek Batı Anadolu'daki bazı duvarlar için kullanılmıştır: Saner 1996, s. 29; Anadolu'da Rodos Karşıyakası'nda (Peraia) yaygındır: a.e., s. 106.

¹³ Harç ve moloz taşlardan oluşan benzer bir teknik Efes'teki bazı erken Roma dönemi yapılarında uygulanmıştır: Alzinger-Bammer 1971, s. 63.

konumu, olası benzerlikleri Lykaonia, Kilikya ve İsauria'da aramaya yönlendirmektedir. Lykaonia kalıntı yoğunluğu açısından, ilişki kurmayı sağlayacak verileri şimdilik sunmamaktadır. İsauria'daki başlıca yakın örnek Palaia İsaura akropolüdür¹⁴. Buradaki tahkimat, çokgen planlı burçları, murç izleri taşıyan duvar yüzeyleriyle Başdağ'daki kuzey yapısıyla benzerlik gösterir. Bu kent Galat kralı Amyntas tarafından yeniden kurulmuş, inşaat, kralın İÖ 25'teki ölümüyle kesintiye uğramıştır.

Coğrafi yakınlığına rağmen Başdağ yapıları, Dağlık Kilikya'nın hellenistik döneme tarihlenen örneklerindeki uygulama özelliklerini hatırlatmamaktadır. Bu bölgede egemen olan hellenistik duvar konstrüksiyonunda, dikdörtgen örgülerde blok yüksekliğinin birbirine eş olduğu sıralarla karşılaşılır. Aynı bölgenin bir başka grup hellenistik yapısında da çokgen örgü uygulanmıştır; bloklar birbirine tam olarak temas eder, köşeler dikdörtgen bloklarla sağlamlaştırılır.

Buna karşılık, Başdağ yapılarındaki duvar örgüsü daha çok Batı Anadolu'daki hellenistik uygulamalara bağlı görünmektedir. İyonya, Karya ve Kuzey Ege'deki duvarcılıkta da, Başdağ örneğinde olduğu gibi bloklar dört kenar boyunca açılı olarak kesilmiş, yerleştirilmiş ve yüzeyler daha sonra düzlenmiştir¹⁵. Örgüler iki cidarlıdır ve atkıdır. Köşe şeridi geç klasik dönemden itibaren yaygınlaşan bir ayrıntıdır.

Batı Anadolu'nun hellenistik duvarcılığını genel hatlarıyla hatırlatan bu uygulamaların yanında, Başdağ yapılarının duvarlarındaki bazı teknik özellikler antik Bergama ve çevresinin inşaatlarına benzerlik gösterir. Başdağ yapılarının inşaatını belirleyen volkanik bir malzeme olan andezit Kuzey Ege'de de kullanılmıştır. Yüzeylerin işlenmesindeki benzerliklerin bir kısmı bu doğal ortaklığa bağlı olmalıdır. Anathyrosis için sert kireç taşı ve mermer üzerindeki kadar pürüzsüz bir yüzey yerine, daha az belirgin bir düzeltmeyle yetinilmesi (Fig. 7) bu ortaklıklardan biridir¹⁶. Blokların kenarlarda açılı kesilmesi ve yüzeyler düzlendikten sonra bile bu açılı kenarların derz boyunca bırakılmasıyla (Fig. 2) Bergama ve çevresinin yapılarında karşılaşılır. Duvar örgüsüne ilişkin bir başka ayrıntı, belirgin bir biçimde dar-uzun işlenmiş atkı bloklarının kısa kenarları üzerine, yani dikine yerleştirilerek konstrüksiyona saplanması yine Bergama, Assos ve Aigai yapılarında uygulanmıştır.

Antik Bergama'da, ilk akropol surunun tiyatro ile Traianeum arasında kalan bir parçasında da, Başdağ'daki dörtgen yapıda olduğu gibi blokların üst köşelerinin

¹⁴ Swoboda v.d. 1935, s. 119 vd.

¹⁵ Saner 1996, s. 91-93

¹⁶ Volkanik inşaat malzemesinin (andezit, trahit vb) kullanıldığı Bergama, Aigai, Assos gibi kentlerin yapılarında da anathyrosis şeridi, kaba yüzeyden sadece az bir miktar daha iyi düzlenmiştir: Saner 1996, s. 100.

kesilmesiyle elde edilen küçük boşluklar saptanmıştır (Fig. 8). Bu, Batı Anadolu'nun diğer hellenistik duvar örgülerinden bilinen bir uygulama değildir ve Başdağ yapıları ile antik Bergama mimarisini birbirine yaklaştıran bir özelliktir. Bu boşluklar nemin konstrüksiyondan dışarıya atılması amacıyla açıklanmaktadır¹⁷; başka öneriler de vardır¹⁸; ancak işlevi ne olursa olsun Başdağ'da Bergama referansı taşıyan önemli bir ayrıntıdır. Aynı boşluklar Galat kralı Deiotaros'un hazine kalesi Peium olarak önerilen ve İÖ 1. yüzyılın ortalarına tarihlenen, Ankara'nın kuzeybatısındaki Tabanlıoğlu hisarında da bulunmaktadır¹⁹.

Genel mimari ilkelere bakarak Başdağ'daki yapı topluluğuna model önermenin yanında, yapıların konumlarından yola çıkarak da bazı ön sonuçlara varılabilir. Kuzey yapısı, inşa edilmeyen dördüncü burcu da eklendiğinde "tetrapyrigion" olarak adlandırılan tipe dahil edilebilir. Batı Anadolu'dan bu şemayı taşıyan erken bir örnek Karya'daki Theangela tahkimatıdır²⁰. Küçük Menderes (ant. Kaystros) vadisinde de bu türün hellenistik örnekleri vardır²¹. Başdağ'daki kuzey yapısında burçların varlığı askeri bir işlevi akla getirirse de, yerleştiği alanın mahfuz konumu ve her burcunda başka bir biçim aranması bu yapıya, tasarım zenginliği, hatta tasarım fantazisi barındıran bir şato özelliği kazandırmaktadır.

Yayladan başlayarak yapılara ulaşan yolun bittiği noktada konumlanan yapı grubu antik Bergama akropolündeki kapı yapısına ekli, askeri işlevli düzenlemeyi akla getirmektedir. Bergama örneğinden hareketle burası için de, gözcülerin barındığı, ayrıca askeri donanımın korunduğu depolama mekanları²² önerilebilir. Dorukları bağlayan sırttaki dörtgen yapı ise, kompakt biçimlenişi yine Bergama akropolündeki avlulu büyük konutları çağrıştırırsa da, taşıdığı askeri ya da sivil işleve yönelik bir yoruma diğer yapılara oranla daha kapalıdır.

Sonuçta, düzgün dairesel bir havuz, tasarım iddiası planındaki çeşitlemelerle vurgulanan bir kale veya şato, ve diğer bağlı yapılar, yakın çevreye egemen bir

¹⁷ Conze v.d. 1913, s. 163 vd., Lev. 10, Fig. 17.

¹⁸ Ahşap inşaat iskelesini tespit etmek veya duvara dik doğrultuda yerleştirilen hatılları oturtmak için: Conze, a.e. s. 164. Bu boşluklar birçok antik yapıda, konstrüksiyondaki metal öğeleri çıkarmak için derzlerin tahrip edilmesiyle oluşan görüntüyü de çağrıştırarak yanıltıcı olabilmektedir; burada metal bağlantı kullanılmamıştır.

¹⁹ Mitchell 1974, s. 65 vd., Fig. 5, 13; metinde bu ayrıntıya ilişkin herhangi bir bahis yoktur.

²⁰ Akarca 1987, s. 177 vd, Fig. 127-128. Aynı yayında (s. 229) Theangela'yla ilgili başka kaynaklar da verilmektedir.

²¹ Meriç 1982, s. 98 vd.

²² Radt 1988, s. 98, şek. 10-11.

yöneticinin içe dönük barınma ortamını tarif etmektedir²³. Bu ilk izlenimler, teknik ayrıntılara ilişkin gözlemlerle bağdaştırıldığında, Başdağ yapıları için genel bir tarihleme önerisi belirmektedir. Buradaki inşaat için geniş anlamda hellenistik dönem sakınılmadan ileri sürülebilir. Bir Galat yöneticisine, yani Amyntas'a atfedilmesi ikna edici olmakla birlikte, yapım faaliyetinin (kısmen de olsa) hellenistik dönemin daha erken evrelerine gidebileceği olasılık dışı bırakılmamalıdır²⁴. Fakat bundan daha ön planda olmak üzere bazı bölgelerarası referanslar sezilmektedir. Duvar örgüsüne ilişkin saptamaların tarihleme için tek çıkış noktası olarak alınması, birçok durumda olduğu gibi burada da gerçeği yansıtmayabilir. Duvar örgüsü ancak bazı bölgesel alışkanlıkları yansıttığı oranda anlam kazanmaktadır. Buna göre Başdağ yapıları, çok yakınındaki Dağlık Kilikya'nın inşaat geleneklerine uzak görünmektedir; ancak bu özelliği ile, Kilikya'nın kendine özgü uygulamalarının kuzeyde son bulduğu sınır noktasına ilişkin bir öneri taşımaktadır. Diğer yandan Başdağ'daki konstrüksiyon ve mimariye yakın bir bakış, burada Batı Anadolu'daki hellenistik örneklerin model alındığı yönünde genel bir izlenimi desteklemektedir. Bağlantıyı olasılıkla Pisidya veya Galatya üzerinden kurmak mümkün olabilecektir; veya bir etkilenmeden çok, doğrudan kuzeybatı Ege bölgesi çıkışlı uygulamacı bir grubun, kendi inşaat alışkanlıklarını yansıttığı özel bir durum söz konusudur. Bir ön araştırmanın sonuçlarına dayanan tüm bu özellikleriyle Başdağ mimari düzenlemesi, antik Bergama ve yakın çevresindeki hellenistik geleneğin, oldukça doğudaki, yani İsaoria, Lykaonia ve Kilikya'nın bulunduğu bölgedeki uzak bir temsilcisi olarak sunulabilir.

²³ Eğer askeri işlev ön planda ise, Başdağ mimarisi bir garnizon-kale veya "phrourion" olarak nitelenebilir: Lawrence 1979, s. 137 vd. Ancak Başdağ yapılarındaki tasarım özeni, bir phrourion'un ötesinde, olasılıkla daha zengin işlevlere işaret etmektedir.

²⁴ Belke, neden olarak sadece Seleukoslar ve Attaloslar'ın Orta Anadolu'da yetkin bir egemenlik kuramalarını göstererek, Başdağ'daki yapım faaliyetinin bu hanedanların dönemine inemeyeceğini öne sürer: Belke-Restle 1978-1980, s. 1-2, dipnot 5.

FIGÜRLER

- Fig. 1 Başdağ'ın kuzeydoğudan görünüşü. Kuzeydeki (sağ) dorukta burçlu yapı veya "şato", güneydeki (sol) dorukta gözetleme yapısının kalıntıları bulunmaktadır.
- Fig. 2 Başdağ – Kuzey yapısında altıgen burçtan ayrıntı: Blokların kenarları yerleştirme hatları elde etmek için açılı olarak kesilmiştir. Atkı blokları dar-uzun biçimleriyle örgü içinde farkedilmektedir.
- Fig. 3 Başdağ – Doruklar arasındaki sırtta bulunan dörtgen planlı yapı (kuzey yapısından bakış).
- Fig. 4 Başdağ – Sırttaki dörtgen yapının güney cephesinden ayrıntı.
- Fig. 5 Başdağ – Gözetleme yapısında güneye açılan kapı ve "düzensiz dikdörtgen" örgü.
- Fig. 6 Başdağ – Kraterdeki dairesel havuzun (çapı yak. 30 m) kısmi görünüşü.
- Fig. 7 Başdağ – Kuzey yapısında altıgen burçtan ayrıntı: Derzlere (sağa) yakın kısımlara anathyrosis şeritleri işlenmiş, blokların yan yüzeyleri murçla kabaca düzlenmiştir.
- Fig. 8 Bergama – Akropol surunun tiyatro ile Traianeum arasında kalan parçasından ayrıntı.
- Fig. 9 Başdağ – Kuzey yapısı (Belke-Restle 1978-1980, Lev. 4)
- Fig. 10 Başdağ - Güney yapısı (Belke-Restle 1978-1980, Lev. 3)

KAYNAKLAR

- Ahunbay 1998 M. Ahunbay, "Binbirkilise ve Ayatekla 1996 Yüzey Araştırmaları", XV. AST I, Ankara 1998, s. 59-69
- Akarca 1987 A. Akarca, Şehir ve Savunması, Ankara 1987²
- Alzinger-Bammer 1971 W. Alzinger-A. Bammer, Das Monument des Memmius, FiE VII, Wien 1971
- Belke-Restle 1978-1980 K. Belke-M. Restle, "Die Festungsanlage auf dem Baş Dağ (Kara Dağ): Eine hellenistische Burg im zentralen Kleinasien", Öjh 52, 1978-1980 Beiblatt, s. 1-30
- Conze v.d. 1913 A. Conze v.d., "Stadt und Landschaft", AvP I 2, Berlin 1913
- Lawrence 1979 A. W. Lawrence, Greek Aims in Fortifications, Oxford 1979
- Martin 1965 R. Martin, Manuel d'architecture grecque I. Matériaux et techniques, Paris 1965
- Meriç 1982 R. Meriç, Küçük Menderes (Kaystros) Havzası'nın Tarihsel Coğrafyası, basılmamış doçentlik tezi, Ege Üni. 1982
- Mitchell 1974 S. Mitchell, "Blucium and Peium: The Galatian Forts of King Deiotarus", AnatSt 24 1974, s. 61-74
- Radt 1988 W. Radt, Pergamon Geschichte und Bauten, Funde und Erforschung einer antiken Metropole, Köln 1988
- Ramsay-Bell 1909 W. M. Ramsay-G. Bell, The Thousand and One Churches, 1909
- Saner 1996 T. Saner, İyonya ve Karya'da Hellenistik Duvar Örgüsü, basılmamış doktora tezi, İTÜ 1996
- Scranton 1941 R. Scranton, Greek Walls, Cambridge, Mass. 1941
- Swoboda v.d. 1935 H. Swoboda - J. Keil - F. Knoll, Denkmäler aus Isaurien, Pamphylien und Lykaonien, Wien 1935

Fig. 1

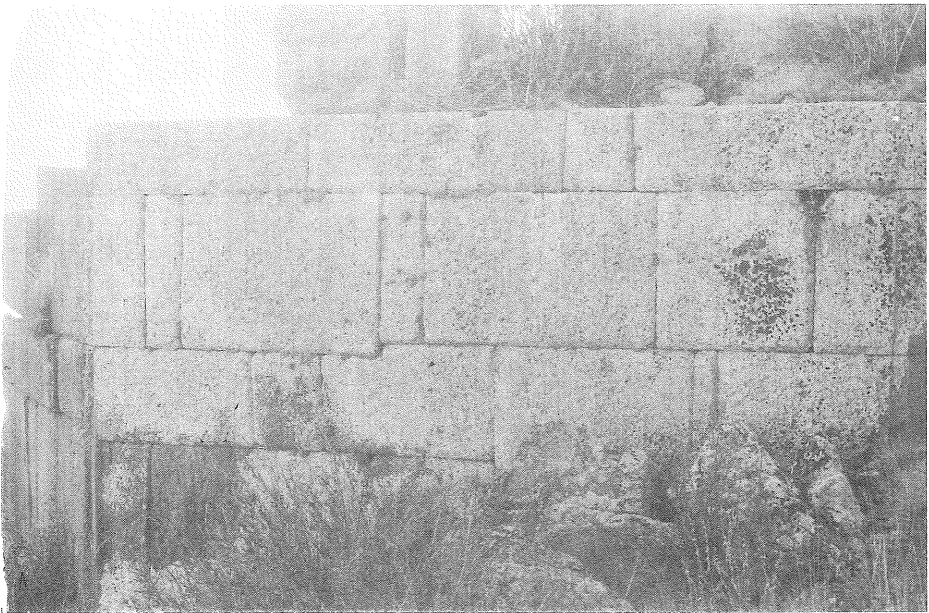

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

Lev 113

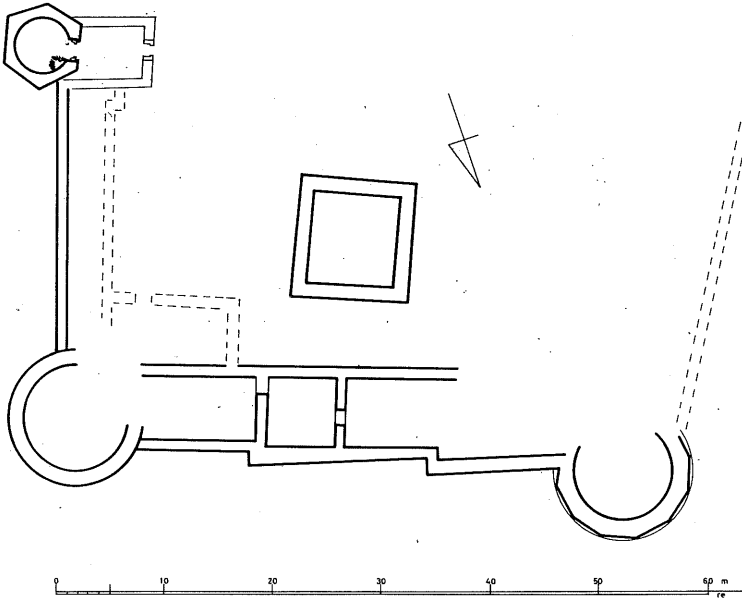

Fig. 9

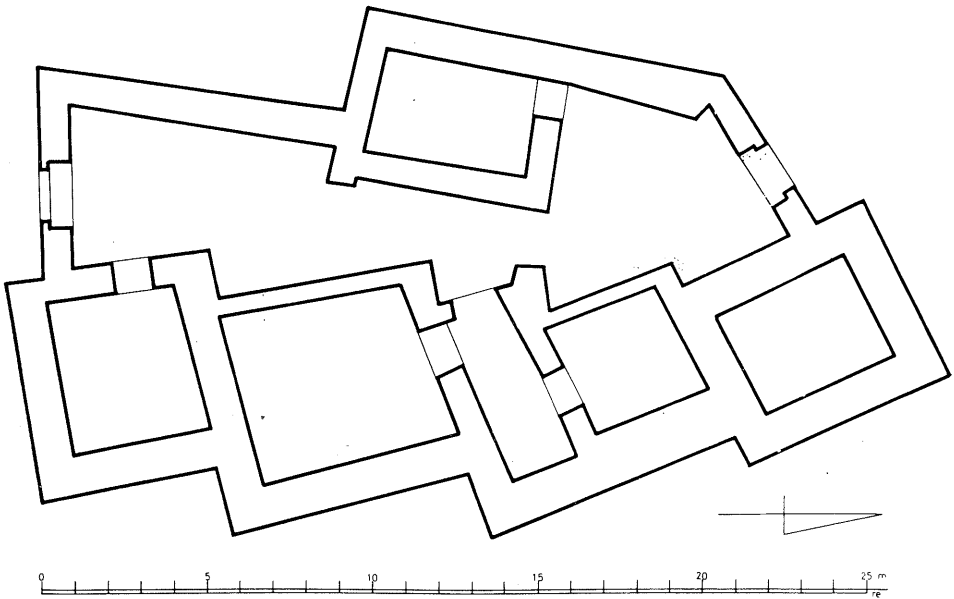

Fig. 10